

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2019. – Т. 40. – С. 153-159
DOI: 10.31861/mhpi2019.40.153-159

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2019. – Volume. 40. – pp. 153-159
DOI: 10.31861/mhpi2019.40.153-159

УДК: 305:32

© Світлана Була¹
© Людмила Клим²

Основні шляхи вдосконалення гендерної політики у системі державного управління в Україні

У статті висвітлено сучасний стан гендерного паритету в системі державного управління в Україні. Розкрито позитивні та негативні аспекти процесу формування гендерної політики та проаналізовано законодавче забезпечення гендерної рівності. Окреслено шляхи вдосконалення гендерної політики в системі державного управління.

Ключові слова: гендер, гендерна політика, державне управління, дискримінація, гендерна рівність, гендерні ролі, гендерна ідентичність, гендерно-правова експертиза, гендерний аналіз, гендерна квота.

The Main Ways of Gender Policy Improvement in the System of Public Administration of Ukraine

The article highlights the current state of gender parity in the government system in Ukraine. The Ukrainian legislation is gender-balanced and provides all the main types of equality and social protection, which are enshrined at both the constitutional and the legislative levels. However, the problem is in the contradiction between legislative fixing of gender equality principles and real social processes. In Ukraine there is a voluntary 30 percent gender quota, which is enshrined in the Law “On political parties in Ukraine”, according to which parties that have at least a third part of representatives of the same gender as a result of elections, receive an additional 10% of annual volume of state funding of statutory activities. Since 2015, the gender quota has also been extended to local elections. It means that at least a third part of the electoral roll must be women. According to the monitoring of the official site of the Verkhovna Rada of Ukraine, the gender composition of the Verkhovna Rada of the 9th convocation has changed and compared to the previous one, the representation of women has increased by 8.8% in the parliament and two parties have received an additional funding from the state budget for more balanced representation of women and men in the Verkhovna Rada – “European Solidarity” and “Voice”. However, the problem of women and men's empowerment remains. Positive and negative aspects of the process of gender policy-making are shown. The legislative support for gender equality is analyzed. It is proved that the declarative nature of gender legislation is a serious cause of imbalance in establishing the parity of representation of men and women in the system of public administration of Ukraine, as well as the absence of a legal mechanism for ensuring the principle of equality between women and men. The ways of gender policy improvement in the system of public administration are outlined, in particular: legislative changes should be accompanied by gender-sensitive education in order to shape the gender culture of citizens and civil servants; gender issues must be taken into account in sustainable development strategies and programs.

Keywords: gender, gender policy, public administration, discrimination, gender equality, gender roles, gender identity, gender legal expertise, gender analysis, gender quota.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні питанням гендерної політики приділяється увага лише на законодавчому рівні, водночас на практиці гендерні проблеми залишаються невирішеними. Суть наукової проблеми полягає у протиріччі між законодавчим закріпленням принципів

¹ Кандидат політичних наук, доцент кафедри політології, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна. E-mail: bula_sv@ukr.net.

² Магістр політології, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна. E-mail: klym1705@gmail.com.

гендерної рівності та реальними соціальними процесами, що характеризуються збереженням гендерних диспропорцій практично у всіх сферах суспільного життя, а відтак існує нагальна необхідність у дослідженні показників гендерної нерівності України, сучасного стану гендерного паритету в державно-управлінській сфері України та окресленні шляхів його вдосконалення.

Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теорії і практики гендерної політики в системі державного управління, визначення шляхів її реалізації здійснили Н. Грицяк, О. Кулачек, М. Білинська, В. Гошовська, Н. Протасова, О. Вілкова, І. Тукаленко, В. Соколова і М. Саприкіної, І. Богословська, К. Верес, Н. Гога, В. Довженко, Л. Кобелянська, А. Комарова, Л. Кормич, Л. Морозко, М. Орлик, Н. Чухим.

Постановка завдання. Законодавча база, система інститутів, державно-управлінські механізми формування гендерної політики на сучасному етапі державотворення в Україні досліджені недостатньо. Це зумовлює необхідність вирішення таких завдань: проаналізувати сучасний стан гендерного паритету в державно-управлінській сфері України, законодавче забезпечення гендерної рівності, дослідити процес формування гендерної політики, визначити перспективні напрямки її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українське законодавство є гендерно-збалансованим, передбачає всі основні види рівності та соціального захисту, закріпленні як на конституційному, так і на законодавчому рівнях. Проте проблема у сфері розширення прав і можливостей жінок та чоловіків залишається, так як вітчизняна практика свідчить про неповне виконання державою її зобов'язань. Зокрема, в державному управлінні гендерна нерівність проявляється як: обмеження можливостей професійного зростання жінок та їх участі в політичній, бізнесовій, матеріальній мережах; низький рівень гендерного паритету в суспільній свідомості та жіночій солідарності; незадовільне залучення соціально і професійно-активних жінок, які здобули сучасну освіту та володіють більш ефективними підходами до вирішення політичних питань і державного управління; відсутність суспільної стратегії, ідеології та культури, правил рівної конкуренції щодо залучення жінок у політику та державне управління; подолання суспільної невіри в покращення становища в державі у випадку збільшення жінок на найвищих державних посадах та в парламенті.

У зв'язку із цим одним із завдань державної кадрової політики в Україні є сприяння кар'єрному зростанню жінок на державній службі та в органах місцевого самоврядування, упровадження заходів щодо досягнення гендерного паритету в державному управлінні³.

Гендерна політика в державному управлінні має бути спрямована на забезпечення збалансованої участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень, що сприятиме формуванню нового світогляду щодо ролі жінки у сфері управління, а відтак, утвердженню гендерної рівності. Участь більшої кількості жінок у процесі прийняття рішень допоможе Україні виконувати свої зобов'язання щодо гендерної рівності та прав людини і забезпечить формування політики на різних рівнях, яка б враховувала різні перспективи.

Як показує досвід, найефективнішими заходами посилення представництва жінок у політиці є позитивна «дискримінація», наприклад, квоти. В Україні існує добровільна 30-відсоткова гендерна квота, яку 2013 року включили до закону «Про політичні партії в Україні»⁴.

Згідно з цим законом, якщо партії мають щонайменше третину представників однієї статі за результатами виборів, вони отримують додатково 10% щорічного обсягу державного фінансування статутної діяльності, яка розподіляється порівну між політичними партіями.

Під час парламентських виборів 2014 року дотрималася гендерної квоти лише партія «Об'єднання «Самопоміч» – з 32 обраних депутатів партії було 7 жінок, тобто майже 31%. Згідно з рішенням Нацагентства із запобігання корупції, минулого року партія додатково отримала 56 мільйонів гривень. Проте, схоже, що приклад «Самопоміч» не стимулював інші партії включати жінок у прохідну частину списку⁵.

³ Про стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки : Указ Президента України від 01 лютого 2012 р. [Електронний ресурс]. – URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U045_12.html.

⁴ Про політичні партії : Закон України від 05 квітня 2001 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.

⁵ Чорноус Г. Жінки в політиці. Рада схвалила гендерні квоти - як вони змінять парламент? [Електронний ресурс] / Г. Чорноус. – URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48637941>.

З 2015 року гендерна квота поширюється також і на місцеві вибори, що передбачає щонайменше третину жінок у виборчих списках.

Аналізуючи остаточні цифри про гендерний склад Верховної Ради, слід зазначити, що за даними ЦВК до Верховної Ради IX скликання проходять 336 чоловіків (79,4%) та 87 жінок (20,6%). Порівнюючи з попереднім скликанням, у парламенті цього скликання працюватиме на 39 депутаток більше. Представництво жінок збільшилося на 8,8%. Таке представництво залишається нерепрезентативним, адже жінки складають 54% населення країни, однак є кроком вперед порівняно з усіма попередніми скликаннями ВР України⁶.

За виборчими списками від політичних партій по багатомандатному виборчому округу з 225 депутатів до ВРУ проходять 61 жінка (27%). В одномандатних округах, із 199 депутатів до Верховної Ради проходять 27 жінок (14%). Незбалансованим є представництво серед обраних кандидатів у регіональному розрізі. У восьми областях України серед обраних в одномандатних округах депутатів немає жодної жінки⁷.

Найбільше жінок потрапили у парламент від партії «Слуга народу» (56). У складі партії «Голос» та «Європейська Солідарність» по 9 депутаток. Від партії «Опозиційна платформа – За життя» та «Батьківщина» до парламенту потрапило по 5 депутаток. Що стосується відсоткового співвідношення, то найбільший відсоток депутаток у партії «Голос» – 45%. У партії «Європейська Солідарність» – 36%, «Слуга народу» – 22,1%, «Батьківщина» – 19,2%. Найменший цей показник у партії «Опозиційна платформа – За життя» – 11,6%⁸.

Таким чином, дві партії отримують додаткове фінансування із державного бюджету за більш збалансоване представництво жінок та чоловіків у Верховній Раді – «Європейська солідарність» та «Голос». Однак, навіть формальне дотримання гендерної квоти (розміщення жінок в другій половині списків) не змогло забезпечити 30% жінок серед обраних депутатів.

Новий парламент мусить забезпечити прийняття комплексу стратегічних рішень. По-перше, забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до економічних ресурсів. Сьогодні в Україні розрив в оплаті праці між жінками й чоловіками складає 27%, а це високий показник. Виборчий кодекс, який Верховна Рада ухвалила 11 липня, передбачає запровадження гендерних квот в Україні на рівні 40% (виборчий кодекс запрацює з 2023 р.)⁹. У кожній п'ятірці партійного виборчого списку має бути не менше двох кандидатів кожної статі. При такому розподілі місць, гендерна квота становитиме щонайменше 40% жінок у виборчих списках. Таких квот партії мають дотримуватися при формуванні загальнодержавного та регіональних виборчих списків кандидатів у депутати. Це дасть поштовх, щоб вирівняти економічний дисбаланс. Наступне – це питання ратифікації Стамбульської конвенції й протидія домашньому насильству. Крім того – протидія сексизму. Це ухвалення тих законопроектів, які посилили б відповідальність медіа, рекламистів та публічних осіб у сфері сексистських висловлювань, публічної дискримінації.

Це вагомий крок для збільшення політичної участі жінок, для паритетного представництва обох статей при прийнятті важливих рішень.

Проаналізувавши «Динаміку представництва жінок в українському Парламенті», слід звернути увагу на те, що спостерігаються й позитивні зрушення щодо представництва жінок в українському Парламенті: від 2% в першому скликанні (1992 рік) до 21% в поточному¹⁰. За даними ЦВК, кількість жінок-кандидаток на виборах до парламенту зросла до 22,51% порівняно з 19,84% у 2014 році¹¹.

Відповідно до проведеного моніторингу офіційного сайту Верховної Ради України, звітів депутатів та міжфракційних об'єднань, було виокремлено 49 законопроектів, які станом на грудень 2018 року були зареєстровані Верховною Радою України 8-го скликання і стосуються

⁶ «Портрет» нового парламенту: якою буде Верховна Рада України 9-го скликання? / ОПОРА [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.oporaua.org/news/vybory/parlamentski-vybory/parlamentski-vybory-2019/19404-portret-novogo-parlamentu-iakoiu-bude-verkhovna-rada-ukrayini-9-go-sklikannia>.

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Верховна Рада прийняла в цілому Виборчий кодекс України [Електронний ресурс] / Офіційний вебпортал Верховна Рада України. – URL: <https://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/179164.html>.

¹⁰ У новій Верховній Раді буде 16% жінок — дослідження [Електронний ресурс] / Жінки - це 50% успіху України. – URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/u-novij-verhovnij-radi-bude-16-zhinok-doslidzhennya/>.

¹¹ Черноус Г. Вказ. пр.

політики гендерної рівності. Серед них статусу Закону набули 12 законопроектів і 15 пройшли процедуру першого читання. З переліку цих ініціатив 6 можна виокремити як «антигендерні», що зосереджені навколо вилучення з правового поля термінів «сексуальна орієнтація», «гендерна ідентичність», «гендерна рівність» та «гендерно-правова експертиза», часткової заборони абортів, а також криміналізації «пропаганди» одностатевих сексуальних відносин¹². Але жодна з цих ініціатив так і не стала законом, що свідчить про несхвалення парламентом такої політики.

Позитивними зрушеннями у питаннях гендерної рівності є норми законодавства у різних сферах, зокрема, що стосуються сфери трудових прав, доповнені переліком ознак, за якими забороняється дискримінація: «сексуальна орієнтація», «гендерна ідентичність», «інвалідність» відповідно до стандартів ЄС; у сфері кримінальних правопорушень та призначення відповідних покарань були ухвалені законопроекти, які покликані врегулювати проблему домашнього насильства, захисту дітей від сексуальної експлуатації; у сфері соціальних відносин було посилено відповідальність за несплату аліментів, впроваджено поняття «гендерної нерівності» у контексті незабезпеченої особи; у сфері регулювання відносин проходження служби у Збройних Силах України був ухвалений закон, за яким жінки проходять військову службу на рівних засадах із чоловіками; у сфері освіти був прийнятий новий Закон України «Про освіту», в який гарантує створення рівних умов доступу до освіти незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я та ін.¹³ В новому Законі України «Про державну службу» серед принципів проходження державної служби закріплено забезпечення рівного доступу до державної служби та заборону всіх проявів дискримінації.

Розглядаючи законодавче забезпечення в розрізі євроінтеграції, варто звернути увагу на Дорожню карту законодавчого забезпечення виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачено ухвалення наступних законопроектів:

– Проект Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» (Стамбульська конвенція) № 0119 від 14 листопада 2016 р.¹⁴.

– Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу)» № 3501 від 20.11.2015¹⁵.

За більш ніж два роки розгляду у парламенті жоден із цих законопроектів не був схвалений. Це свідчить про відсутність консенсусу парламентарів, а також що ці зобов'язання не стоять в пріоритеті на порядку денному парламенту. Тому доцільним було б зобов'язати структурні підрозділи Апарату ВРУ проводити процедуру гендерно-правової експертизи законопроектів на відповідність міжнародно-правовим актам стосовно дотримання принципу рівних прав та можливостей для жінок та чоловіків. В подальшому слід запровадити обов'язок Комітетів ВРУ проаналізувати наслідки впливу законопроектів на стан дотримання рівних прав та можливостей жінок та чоловіків у відповідних висновках.

До того ж, розширити представництво жінок можуть допомогти чимало інших стратегій, наприклад, реформа фінансування виборчих кампаній. Особливо ефективними можуть бути тренінги та менторські програми, спрямовані на розвиток лідерських якостей, роботу в команді, розуміння політичних процесів, управління політичними кампаніями, мобілізацію ресурсів, захист голосів і просування гендерної рівності. Необхідні спеціальні ініціативи, які б заохочували висвітлювати діяльність жінок-кандидатів і посадовців у ЗМІ, що підкреслюватиме досягнення жінок як керівниць і лідерок громадської думки та надихатиме їх балотуватися, мотивуватиме

¹² Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України» № 3442 від 11 листопада 2015р. [Електронний ресурс] / Офіційний вебпортал Верховна Рада України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57029.

¹³ Про освіту : Закон України від 09 серпня 2019 р. / Відомості Верховної Ради. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

¹⁴ Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України» № 3442 від 11 листопада 2015р.

¹⁵ Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу)» № 3501 від 20 листопада 2015 р. [Електронний ресурс] / Офіційний вебпортал Верховна Рада України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57162.

до політичної активності. Також важливо підвищувати обізнаність із гендерних питань серед політиків, релігійних діячів, лідерів громад і населення загалом, аби жінок не дискримінували на їхньому шляху до політичної кар'єри.

Серйозними причинами існування дисбалансу у встановленні паритетного представництва чоловіків та жінок в системі державного управління України є декларативність норм гендерного законодавства; відсутність правового механізму реального забезпечення принципу рівності жінок та чоловіків. В національному законодавстві не вистачає належної бази нормативно-правових актів, у яких було б чітко визначено санкції за порушення прав людини та за дискримінацію за ознакою статі. Доцільним було б внести зміни до законодавства з більш жорсткими санкціями за порушення прав людини відповідно до міжнародних договорів і європейських стандартів.

Одним із пріоритетних напрямів в українській гендерній політиці у сфері державного управління і надалі має бути імплементація міжнародних стандартів та рекомендацій в українське законодавство. Важливою є тісна співпраця державних та громадських інститутів.

Гендерні проблеми мають обов'язково бути враховані у стратегіях та програмах сталого розвитку, зокрема тих, що стосуються судової гілки влади. Гендерна тематика має знайти відображення в Стратегії розвитку судової системи України в третьому тисячолітті як наскрізна проблема, що пронизує усі сфери життя суспільства та прямо пов'язана із здійсненням справедливого судочинства.

Висновки. Отже, забезпечення гендерного паритету в державному управлінні передбачає реалізацію таких заходів:

- підтримка зусиль на законодавчому рівні для отримання жінками принаймні 40 % місць у парламенті, зокрема через правові механізми;
- внесення змін до законодавства з більш жорсткими санкціями за порушення прав людини відповідно до міжнародних договорів і європейських стандартів;
- адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері гендерної рівності;
- сприяння науковим й експертним дослідженням з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, інформаційно-просвітницькій роботі щодо ліквідації всіх форм дискримінації за ознакою статі;
- державний контроль за дотриманням гендерної рівності під час вирішення кадрових питань у центральних і місцевих органах виконавчої влади;
- створення Міжвідомчої координаційної ради з питань сімейної, гендерної політики, демографічного розвитку і протидії торгівлі людьми;
- утворення при центральних і місцевих органах виконавчої влади консультативно-дорадчих органів (мережі Гендерних ресурсних центрів), експертних робочих груп з гендерних питань за участю науковців і представників громадських організацій;
- проведення гендерного аналізу кадрового складу центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також працівників галузей;
- продовження формування нормативної бази з гендерної проблематики;
- належне фінансування державної та регіональних програм забезпечення рівності жінок та чоловіків;
- ініціювання утворення при Кабінеті Міністрів України Міжвідомчої гендерної ради;
- залучення ЗМІ до висвітлення гендерних проблем;
- внесення змін до Регламенту ВРУ щодо відхилення Апаратом ВРУ законопроектів при реєстрації, які містять положення, що суперечать нормам гендерної рівності.

Важаємо їх доцільними та своєчасними не лише для усунення гендерних диспропорцій у системі державного управління, а й в Україні в цілому.

Список джерел

1. Верховна Рада прийняла в цілому Виборчий кодекс України [Електронний ресурс] / Офіційний вебпортал Верховна Рада України. – URL: <https://iportal.rada.gov.ua/news/Novyny/179164.html>.
2. Грицяк Н. В. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики : монографія / Н. В. Грицяк. – К. : НАДУ, 2004. – 384 с.
3. «Портрет» нового парламенту: якою буде Верховна Рада України 9-го скликання? / ОПОРА [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.oporaua.org/news/vybory/parlamentski-vybory/parlamentski-vybory-2019/19404-portret-novogo-parlamentu-iakoiu-bude-verkhovna-rada-ukrayini-9-go-sklikannia>.
4. Про освіту : Закон України від 09 серпня 2019 р. / Відомості Верховної Ради. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Про політичні партії : Закон України від 05 квітня 2001 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
6. Про стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки : Указ Президента України від 01 лютого 2012 р. [Електронний ресурс]. – URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U045_12.html.
7. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу)» № 3501 від 20 листопада 2015 р. [Електронний ресурс] / Офіційний вебпортал Верховна Рада України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57162.
8. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо трудових прав)» № 5511 від 08 грудня 2016 р. [Електронний ресурс] / Офіційний вебпортал Верховна Рада України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60668.
9. Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України» № 3442 від 11 листопада 2015р. [Електронний ресурс] / Офіційний вебпортал Верховна Рада України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57029.
10. Проект Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)» № 0119 від 14 листопада 2016 р. [Електронний ресурс] / Офіційний вебпортал Верховна Рада України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60492.
11. У новій Верховній Раді буде 16% жінок — дослідження [Електронний ресурс] / Жінки – це 50% успіху України. – URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/u-novij-verhovnij-radi-bude-16-zhinok-doslidzhennya/>.
12. ЦВК: На вибори до Ради зареєстрували 22,5% жінок-кандидаток [Електронний ресурс] / Жінки – це 50% успіху України. – URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/tsvk-na-vibori-do-radi-zareyestruvali-22-5-zhinok-kandidatok/>.
13. Чорноус Г. Жінки в політиці. Рада схвалила гендерні квоти – як вони змінять парламент? [Електронний ресурс] / Г. Чорноус. – URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48637941>.

References

1. Verkhovna Rada pryynuala v tsilomu Vyborchyy kodeks Ukrayiny. [online]. Ofitsiynyy vebportal Verkhovna Rada Ukrayiny. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/news/Novyny/179164.html> [Accessed 11 lypen' 2019]
2. Hrytsyak N. V. (2004) Formuvannya hendernoyi polityky v Ukrayini: problemy teoriyi, metodolohiyi, praktyky : monohrafiya. – K. : NADU.
3. «Portret» novoho parlamentu: yakoyu bude Verkhovna Rada Ukrayiny 9-ho sklykannya? [online]. OPORA. URL: <https://www.oporaua.org/news/vybory/parlamentski-vybory/parlamentski-vybory-2019/19404-portret-novogo-parlamentu-iakoiu-bude-verkhovna-rada-ukrayini-9-go-sklikannia> [Accessed 24 lypen' 2019].
4. Pro osvitu : Zakon Ukrayiny. [online]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady. – Rezhym dostupu. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 9 serpen' 2019].
5. Pro politychni partiyyi : Zakon Ukrayiny vid 05 kvitnya 2001 r. [online] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> [Accessed 9 serpen' 2019].

6. Pro stratehiyu derzhavnoyi kadrovoyi polityky na 2012-2020 roky. [online]. Ukaz Prezydenta Ukrainy. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U045_12.html [Accessed 1 lyutoho 2012].
7. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy (shchodo harmonizatsiyi zakonodavstva u sferi zapobihannya ta protydyi dyskryminatsiyi iz pravom Yevropeys'koho Soyuzu)» № 3501 vid 20 lystopada 2015 r. [online]. Ofitsiyyny veb-portal Verkhovna Rada Ukrainy URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57162 [Accessed 20 lystopada 2015].
8. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy (shchodo trudovykh prav)» № 5511 vid 08 hrudnya 2016 r. [online]. Ofitsiyyny veb-portal Verkhovna Rada Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60668 [Accessed 08 hrudnya 2016].
9. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennya zmin do Kodeksu zakoniv pro pratsyu Ukrainy» № 3442 vid 11 lystopada 2015r. [online]. Ofitsiyyny veb-portal Verkhovna Rada Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1? [Accessed 11 lystopada 2015].
10. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro ratyfikatsiyu Konventsiyi Rady Yevropy pro zapobihannya nasyt'stvu stosovno zhinok i domashn'omu nasyt'stvu ta borot'bu iz tsymy yavyshchamy (Stambul's'ka konventsiya)» № 0119 vid 14 lystopada 2016 r. [online]. Ofitsiyyny veb-portal Verkhovna Rada Ukrainy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60492 [Accessed 14 lystopada 2016].
11. U noviy Verkhovniy Radi bude 16% zhinok — doslidzhennya. [online]. Zhinky – tse 50% uspikhu Ukrainy. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/u-novij-verhovnij-radi-bude-16-zhinok-doslidzhennya/> [Accessed 25 chervnya 2019].
12. TSVK: Na vybory do Rady zareyestruvaly 22,5% zhinok-kandydatok. [online]. Zhinky – tse 50% uspikhu Ukrainy. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/tsvk-na-vibori-do-radi-zareyestruvali-22-5-zhinok-kandydatok/> [Accessed 27 chervnya 2019].
13. Chornous H. (2019) Zhinky v politytsi. Rada skhvalyla henderni kvoty – yak vony zminyut' parlament? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48637941> [Accessed 13 lypen' 2019].